

Ved Grundtvigs Grav

Af Sognepræst, Dr. phil. Axel Garboe

Dette Grundtvig=Aar 1940 bør ikke rinde til Ende, uden at man ogsaa er standset ved Grundtvigs Grav. Mange Tanker og mange Fjed gaar til den stille Grav paa Køge Aas, hvor den gamle Aandskæmpe hviler.

Det var den 1. September 1872, at N. F. S. Grundtvig for sidste Gang stod paa Prædikestolen i Vartov Kirke. Samtiden skilddrer det betagende Indtryk den ældgamle Mand, endnu værdig i sin Aandsfylde, gjorde paa de tilstedeværende. Et Aarhundrede nærmede sig sin Afslutning, siden N. F. S. Grundtvig saa Lyset; nu stundede det imod Aften. Den følgende Formiddag tilbragte den 90-aarige som sædvanligt med Aandsarbejde. Ved 3-Tiden kom Trætheden over ham, og han satte sig til Hvile i en Lænestol. Det gamle Hoved med det lange hvide Haar hældede sig imod Stolens Læn, og uden Døds kamp — stille »som Sol i Høst gaar ned«, slumrede Grundtvig ind. Han, der for sin Samtid havde staaet »som et Modsigelsens Tegn: udfordrende, æggende, modsigende og modsagt« (Edv. Lehmann), hyldedes fra mangfoldige Sider i sin Død. Blandt de forreste af dem, der fulgte Grundtvigs Kiste til Jorde, den 11. September 1872, var Bjørnstjerne Bjørnson, der udløste mange Tanker i sit Digt:

I lyset af Guds fred, bag dets solstrålefos,
der skjultes han, og der staar hans minde nu for os.

Grundtvig stedtes til Hvile ved Siden af sin 2. Hustru, *Anna Marie Carlsen*, i det Carlsen'ske Familiegravsted paa det nordøstlige Hjørne af Aasen ved Gammel Køgegaard. Det var i 1853, at Grundtvig indviede denne Gravplads, som gemmer adskillige Medlemmer af den Carlsen'ske Slægt. Aaret efter jordfæstedes Grundtvigs 2. Hustru her, og fra hin Septemberdag 1872 er Stedet, der før bar Navnet »Claras Kirkegaard« (efter Godsejer Hans Carlsens Hustru Clara Sofie), kendt over det ganske Land som »Grundtvigs Grav«. I Grundtvigs Grav-

Fig. 248.
Claras Kirkegaard paa
Køge Aas.
Foto: J. Th. 1924.

kammer findes, foruden hans enkle Træsarkofag, hans 2. Hustru's og flere af hendes Nærmestes Kister, medens Grundtvigs 3. Hustru, *Asta Reedtz*, ligger begravet udenfor Gravkammeret.

— Det er nok værd at standse ved denne Grav. Med Grundtvigs egen Død i Minde kan det begynde at nynne i Sindet med Ord fra den Salme, som den aldrende Grundtvig gav Overskriften »Livsordet i Døds kampen«, — Salmen (Nr. 447 i Salmebogen): »Som Dug paa slagne Enge«, hvori Livets Ord forunderlig stærkt og dog saa stille forkynder Haab og Sejr. »Forsvundet er dermed al Dødens Bitterhed«. Skønnere kunde vel ikke dansk Natur og kristen Tankegang sammentvindes til Ord, der

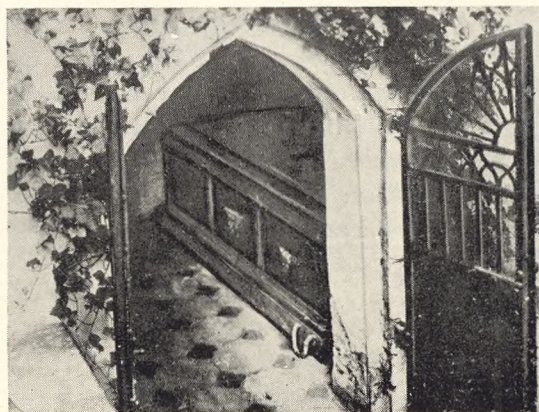

Fig. 249.
Grundtvigs Grav.

bliver uforglemmelige. Salmens fredfyldte Strofer og Grundtvigs stille Livsaften efter et kampfyldt Liv klinger ud i de skønne Ord:

Som let vort Legem gyser
i Sommer-Morgengry,
mens Morgenstjernen lyser
og lover Dag paany,
mens Sommerdagen gryer
i hvide Morgenskyer, —
saa er med Livets Lys
vort sidste Kuldegys.

Men stærkere end i denne Salme klinger det, naar Grundtvig synger: »Tag det sorte Kors fra Graven, plant en Lilje, hvor det stod«. Paaskens Sejrs-Budskab træder magtfuldt den Sjæl imøde, der »saa med Grusit Timeglas udrundet« og var i Verden uden Haab. Med Paasken kom der Lys i Verden, Morgensol bag Mørke. »Livstræet fæsted i Graven Rod«. »Graven lyste, Mørket sned, da forklaret han opstod«.

Ja, han er her, Guddoms-Manden.
Sprængte er nu Gravens Baand,
Han er visselig opstanden,
og hans Ord er Liv og Aand...

Biskop *Martensen* fandt, at Grundtvig brugte for stærke Ord i Salmens Begyndelsesstrofer. *Martensen* vilde »beholde Korset, men omslynge det med Roser, poetisere Sorgen, mildne den, men ikke sætte Glæder i dens Sted«, skriver Professor *Edv. Lehmann* i sin kendte Grundtvig-Bog og fortsætter saa: »Men det var just dette Grundtvig vilde. Han planter Opstandelsens Lilje paa Sørgekorsets Plads og lader Livets Blomster dække Graven«.

... Godt, at vi har vore Kirkegaarde og Gravene udenfor dem. De var ikke til at undvære; man kunde fristes til at anvende paa dem *Harald Kiddes* Ord om de haardprøvede Stakler: »Hvad skulde Verden — hvad skulde vi gøre uden dem«?

Trægravmæler fra den fynske Øgruppe

Af Forstelærer *H. C. Frydendahl* (fortsat fra Side 112)

Efter hvad *Gdr. Vald. Bendixen, Humle*, som vi skylder Tak for Hjælp til dette Arbejde, har oplyst, har der staaet en »Minde-tavle« af Træ paa hans Farfaders, den i 1851 afdøde betydelige *Gmd. Bendix Christiansens* Grav i *Fodslette, Langeland*. Den synes i Hovedtrækkene at have været formet som Færgemandens, om den end har været af mere beskeden Størrelse — ca. $\frac{1}{2}$ Al. bred — og Karakter. Nøjagtig Beskrivelse eller Tegning af den kan dog ikke fremskaffes, da den for ca. 30 Aar siden er omdannet til — Tobaksæske.

Dette Gravmæle har altsaa dog — om end i en noget overraskende Skikkelse — levet videre og kunnet være Bærer af Mindet om den Afdøde. Om de allerfleste Trægravmæler kan man vel med Digteren sige: »De fik dog den værste Ende, de blev kun til Pindebrænde«. Og nu er den Art Gravmæler ved at gaa over i Historien om det svundne.

Vi har dog maaske Lov at haabe, at denne Kunststart kan opleve en Renæssance. Jeg kan

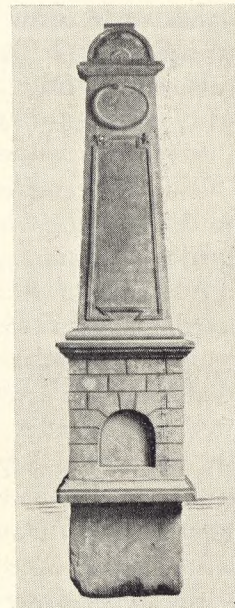

Fig. 250.

Trægravmæle fra
Tullebølle, og

Fig. 251 fra Taasinge.